

Іл. 4. Розворот книги Ізабель Томас. *Маленька історія Великих Людей. Леонардо да Вінчі.* С.48-49.

Отже, спостерігаємо щораз активніше залучення комп'ютерної графіки в оформлення української дитячої книги. Крім того, значного поширення тут набуває мінімалістична манера виконання образів та сюжетів, яка передбачає використання локальних кольорів, повторення елементів, наявність кольорових акцентів. Це, у свою чергу, наближає її до трактування графіки, властивій коміксам. На прикладі видання «Маленька історія Великих людей. Леонардо да Вінчі» спостерігаємо як сміливо тут демонструється авторський рисунок, індивідуальність граничної стилізації дійових персонажів, яскраве кольорове вирішення, перехід зображення в майже орнаментальне й декоративне заповнення площини аркуша (особливо на обкладинці), оригінальна графічна презентація тексту. Таким чином, дитяча ілюстрація починає «говорити» дорослою фаховою візуальною мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огар Е. І. Дитяча книга: проблема видавничої підготовки : навч. посіб. Львів : Аз-Арт, 2002. 159 с.
2. Особливості оформлення дитячої літератури. URL: <http://knig.org.ua/osoblyvosti-oformlennya>
3. Федіна Ю. Освітньо-виховний потенціал ілюстрації дитячої книги. *Вісник інституту розвитку дитини*. 2014. Вип. 35. С. 119–124.
4. Katja Spitzer. URL: <https://nobrow.net/creator/katja-spitzer/>

Коростіль Лілія

Науковий керівник – викл. Стельмащук Зіновій

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «БОЯН» В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ КІНЦЯ XIX ПОЧ. ХХСТ.

Постановка проблеми. Культурно-мистецьке життя Тернопільщини в кінці XIX – початку XX століття – надзвичайно важлива віха історії краю, що має велике значення для становлення професійного музичного мистецтва на його теренах. Зростання інтересу до різноманітних способів музикування, активізація аматорського хорового мистецтва, національно-патріотичне спрямування суспільства у зв'язку з історично-політичними

перетвореннями створили нове середовище для становлення та розвитку музичного мистецтва. Саме такі передумови стали причиною виникнення багатьох культурно-мистецьких організацій, що діяли з просвітницькою метою і активно популяризували вітчизняне мистецтво, культивуючи його у різноманітних формах. Саме такою організацією, що діяла з кінця XIX – до середини XX століття стало товариство «Боян» та ряд його філій, що розгорнули свою діяльність в багатьох містах Західної України.

Метою статті є висвітлення і аналіз творчої діяльності філіалів товариства «Боян» та їхній вплив на музично-освітнє середовище Тернопільщини.

Музично-освітнє життя того часу було мало розвиненим на даній території у зв'язку з різноманітними суспільно-політичними процесами. Одним із чинників заснування товариства на теренах Тернопільського краю була активізація освітньо-культурного руху. Потреба створення навчальних закладів початкового рівня в діяльності товариства стала пріоритетним напрямком музичного виховання населення, професіоналізації різноманітних аматорських форм музикування, які відбувались на безпосередній базі усної народної творчості. Як відомо, український фольклор і традиції народного багатоголосого співу мають неабиякий потенціал для свого становлення на професійну основу, адже західно-європейські країни в окреслений історичний період вже мали вищий рівень розвитку професійного музичного мистецтва та функціонування музично-освітніх закладів. Перехід музичного мистецтва на вищий щабель розвитку, європейське утвердження української культури та музичне просвітництво стали одними із пріоритетних напрямків діяльності товариства.

Звертаючись до історії заснування і діяльності «Бояну» на Тернопільщині, варто відзначити, що свої витoki товариство бере від початку функціонування «Львівського Бояну», утвореного у 1891 році. Діяльність цього товариства стало поштовхом до утворення цілої мережі подібних творчих організацій на теренах Західної України, зокрема на Тернопільщині. Центральною ідеєю створення товариства було збереження і плекання української пісні, хорового співу, видання нотодруків та заснування музичних шкіл. Зокрема у статуті діяльності «Тернопільського Бояну», заснованого у 1900 році було зазначено, що товариство ставить собі за мету «плекання головно українського руського співу як хорального, так і сольового, а рівно ж інструментальної музики» [8, с. 142].

Однією з важливих функцій товариства стало національно-патріотичне спрямування його діяльності. Його хорові колективи популяризували музику українських композиторів, серед яких М. Лисенко, Н. Нижанківський, Г. Топольницький, С. Воробкевич, Д. Січинський, В. Матюк та ін.

Починаючи з кінця XIX ст. на Тернопільщині було засновано ряд філій «Львівського Бояну», кожна з яких залишила помітний слід в історії культурно-мистецького життя краю. Серед них: «Тернопільський Боян» 1901 р.,

«Бережанський Боян» 1892, «Чортківський Боян» 1898 р, «Бучацький Боян» 1906 р., «Копичинецький Боян» 20-ті роки XX ст., «Підгаєцький Боян» 1926 р.

Культурно-мистецька діяльність кожної філії «Бояну» - це окрема історія становлення і розвитку музичної культури місця. В силу різноманітних історичних обставин, зокрема таких, як Перша світова війна та революція, були внесені корективи в роботу товариств. Деякі з них припиняли свою діяльність в часі війни, а пізніше її відновлювали, інші товариства діяли на території Тернопільщини безперервно протягом майже сорока років.

«Тернопільський Боян» був утворений у 1901 р. Засновниками його стали Олександр Гриневицький, Володимир Левицький, Іван Копач, Омелян Терлецький, Юрій Геців, Михайло Юрків, Євген Топольницький, Володимир Загайкевич, Яків Миколаєвич, Степан Бохенський, Леопольд Кручковський. Товариство організувало конкурси, підтримувало хори та музичні видання. Традиції перших диригентів «Бояна» – Остапа Нижанківського та Дениса Січинського продовжили Омелян Терлецький, Іван Копач, Володимир Менцінський, Василь Безкоровайний та Амвросій Березовський. Відтак, хор «Тернопільського Бояна» славився далеко за межами краю, виконуючи народні пісні, а також авторські твори М. Лисенка, Д. Січинського, С. Воробкевича, С. Людкевича, Д. Бортнянського, А. Вахнянина і навіть складні партії із опер Р. Вагнера. «Боян» був постійним учасником Шевченківських урочин та інших українських імпрез, організував концерти відомих співаків та музикантів. Дослідниця музичного життя Тернополя Любомира Бойцун описує мистецьке життя філії: «24 травня 1931 року відбувся великий ювілейний концерт з

нагоди 30-річчя «Бояна», а через 8 років, після «визволення», на базі Товариства було створено Тернопільську обласну хорову капелу, яку згодом розформували» [6].

Діяльність товариства мала велике значення для становлення музичної освіти краю. При ньому у 1909-1910 рр. було засновано курси сільських диригентів не лише навколишніх сіл, але й віддалених, що змогло підняти професійний рівень аматорських хорових колективів. Дослідниця діяльності товариства М. Издепська-Новіцька зазначає: «Тодішній голова товариства «Тернопільський Боян» В.Хирівський, з метою піднесення професійного рівня хору та розширення діяльності музичної школи, звертався до австрійського уряду з проханням про щорічну дотацію, у якій, на жаль, було відмовлено. Як зазначає П. Медведик, у Львівському архіві зафіксована його громадська заява – звіт від 2-го лютого 1914 року, що є цінним документом до історії «Тернопільського Бояна» з печаткою-екслібрисом цього товариства» [5, с. 135]. Виконуючи статутні вимоги про організацію мистецьких навчальних закладів, які ставили перед собою завдання виховання місцевих виконавських кадрів, при товаристві «Тернопільський Боян» у 1913 році в Тернополі була відкрита перша музична школа, де навчався 21 учень. Вони опановували гру на фортепіано, скрипці, цитрі та вокал. У 1928 році музична школа, директором якої була піаністка Ірина Любчак-Крих, перетворилась на філіал Львівського Вищого музичного інституту. Його засновниками стали Василь Безкоровайний, о. Омелян Ваврик, Іван Топольницький, Осип Сіяк, Василь Хирівський, Данило Щуровський. Любомира Бойцун так описує роботу філіалу: «Першою учителькою гри на фортепіано у ній була Ірина Крих. Згодом педагогічне коло поповнили Стефанія Трояк-Дзядів, Ірина Сулима-Мисюк, Ірина Миколаєвич-Маркевич, а клас скрипки вів Юрій Крих. Саме він заснував при інституті оркестр із учнів та аматорів. Гри на віолончелі вчили Василь Безкоровайний, Юрій Салтирник, а співу – Софія Коренець-Стахевиц. Двічі на рік відбувалися прилюдні виступи учнів та іспити. На них зі Львова приїжджали Станіслав Людкевич та Василь Барвінський. При філії також існував струнний квартет у складі Ю. Криха, Б. Рипнійського, А. Березовського та Ю. Салтирника, який виконував твори Моцарта і Бетховена» [6].

Яскравою сторінкою в музичній історії Тернопільщини стала діяльність «Бережанського Бояну». На початку 1890-их років прибув до Бережан композитор і диригент о. Остап Нижанківський. З його ініціативи та за сприянням адвоката Андрія Чайковського й урядника кредитового товариства Василя Яворського було засноване українське товариство «Бережанський Боян». Біля диригентського пульта стояли композитори о. Остап Нижанківський і Денис Січинський, професори гімназії Омелян Бачинський, Роман Шипайло, Филімон Побігушка, Пилип Гошовський, Лонгин Мігоцький, Юрій Лаврівський та ін. У 1898 році в Бережанах разом із «Бояном» виступала видатна співачка Соломія Крушельницька. Хором тоді диригував Лука Ремеза. Після Другої світової війни відновленим колективом керували Євстахій Якимів, Зеновій Мартинюк. Диригентами «Бояна» в ті далекі часи були також професор Віктор Лук'янович, отець Віктор Лозинський. Композитор Денис Січинський склав «Статут Бережанського «Бояна», який був віддрукований в Бережанах в друкарні А. Ціховського. Далше «Бояном» диригували Роман Ставничий, Віктор Пацлавський, Микола Чайковський, професори Омелян Бачинський, Микола Мостовий. Учасниця «Бояна» Марія Боянівська в книзі «Бережанська Земля» згадує: «В Бережанах існувало співоче товариство «Боян», і я від 14-річного віку належала до хору. Проби співу відбувалися в залі «Надії» по вул. Адамівка, де містились читальня і драматичний аматорський гурток. Диригентом хору «Боян» тоді був професор гімназії Віктор Лозинський. В хорі співали молоді панночки і студенти. Які чудові концерти відбувались!» [1, с. 75].

В репертуарі «Бояна» були твори Колесси, Ніщинського, Лаврівського, Вербицького, Січинського. В 1908р. було вперше виконано «Пролог» та уривки з опери Д. Січинського «Роксолана». А в 1910р. «Боян» ставив оперу С. Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм» під диригуванням Романа Ставничого. В річницю смерті композитора Миколи Лисенка відбувся великий концерт з його творів під диригентурою професора Омеляна Бачинського

Менше архівних відомостей залишилося про діяльність товариства «Боян» у Копичинцях та Підгайцях. Достовірна інформація про «Боян» у Чорткові майже відсутня в офіційних джерелах. Ймовірно, що вона або була малозначимою, або була поєднана з діяльністю інших

національно-патріотичних організацій, зокрема таких як «Просвіта» та «Луг», які активно діяли на той час у Чортківському краї.

В 20-ті роки ХХ ст. при Копичинецькому Народному Домі функціонувало хорове товариство «Копичинецький Боян», головою якого був втікач з-за Збруча доктор Володимир Безпалько. Першим диригентом його був о. Володимир Жолкевич. Згодом хором почала керувати учитель музики та співів «Рідної школи» Іванна Білан. Під її керівництвом хор своїми концертами здобув популярність не тільки в місті, але й у селах Копичинецького повіту. У дні церковних свят хор співав під час Служби Божої у місцевій церкві св. Миколая. Під керівництвом п. Біланової працював і дитячий хор, який давав концерти не тільки для школярів, але й для дорослого населення. Дітям прищеплювалася любов до рідної пісні, вироблялось уміння відчувати й розуміти її красу та велич. Наступний керівник «Бояну» Петро Турула був розстріляний в Уманській тюрмі у 1941 році. Перед другим приходом більшовиків у 1944 році більшість учасників хору покинули Копичинці, емігрувавши закордон [9, с. 250].

Товариство «Підгаєцький Боян» свою активну роботу розпочинає у 1921 році. Саме тоді до Підгаєць прибуває диригент Дмитро Блавацький, який відновив роботу мішаного та чоловічого хорів. В репертуарі «Підгаєцького Бояну» з'являються в'язанка стрілецьких пісень: «Стрілецьким шляхом» М.Гайворонського, «В горах грім гуде», «Жовнярські похорони», «Чого ти, серденько, тремтиш» Ф. Колесси, «Широкий луг, глибокий яр», «Ой пуцу я кониченька» та ін. Хоровий колектив товариства постійно вдосконалював свою виконавську майстерність, виконуючи складні твори, серед яких хоровий твір «Гуляли» Н. Нижанківського, «Ой чого ти почорніло» Л. Ревуцького, кантата «Б'ють пороги» М. Лисенка. Композитор та віолончеліст І. Недільський та диригент В. Билів активно продовжували роботу товариства, проте націоналістичне спрямування діяльності хору спричинило конфлікт із польською владою і митці були переведені на постійне місце роботи в інше місто. Таким чином діяльність «Підгаєцького Бояну» припинилася [8, с. 143].

Важливе значення для музично-освітнього середовища відіграло і утворення у багатьох містах Тернопільщини гімназій, де діяли музичні гуртки, куди наставниками, що підвищували загальний рівень музичного виховання серед учнівської молоді, були запрошені керівники товариства «Боян», які створювали хори та готували їх до концертних виступів. «Так, у 1903-1912 роках вчителем співу та музики в Тернопільській українській гімназії працював Іван Левицький, який з 1904 року вів практичні й курс-факультатив учнів-скрипалів (10-12 осіб). Ансамбль виступав з концертами у Тернополі, Тербовлі та Козові» [4, с. 332].

Висновки. Культурно-мистецьке життя Тернопільщини в кінці ХІХ – початку ХХ століття безпосередньо пов'язане з діяльністю товариства «Боян», заснованого у Львові, що розгорнуло свою активну діяльність на території краю. Засновані філіали товариства у Тернополі, Бережанах, Підгайцях, Копичинцях та Чорткові стали центром музично-освітнього і культурного розвитку означених територій. Активізація мистецького життя сприяла розвитку аматорського музикування, загального музичного виховання жителів повітових міст та сіл. Найбільш помітною діяльністю товариства була у Тернополі, де, за свідченням дослідників, у 1913 році була заснована перша музична школа, а згодом у 1928 р. відкритий філіал Львівського Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка. Організована філіями товариства культурно-мистецька діяльність у містах краю мала значний вплив на музично-освітнє середовище і національно-патріотичне виховання жителів, і здійснювалась спільно з іншими товариствами та організаціями, що діяли в різних містах Тернопільщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бережани 1375 - 2000. Збірник статей та матеріалів. / Упорядники: Бідюк С.С., Мігоцький З.Л., Парацій В.М., Сагайдачна Н.О., Скальська О.С. Тернопіль-Бережани: Збруч, Відділ інформаційних систем і комп'ютерних технологій БАТІ, 2000. 140с.
2. Бережанська земля: історико-мемуарний збірник НТШ / ред. В. Лев, В. Стецюк. Нью-Йорк, Париж, Сідней, Торонто, 1970. 877 с.
3. Бойцун Л. Тернопіль у плині літ... / Тернопіль : Джура, 2003. 1026 с.
4. Бойчук О. М. Розвиток музичної освіти на Тернопільщині в умовах полікультурного середовища (1880-1939 рр.) // Мистецтвознавчі записки. 2015. Вип. 27. С. 330-337. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mz_2015_27_39

5. Издепська-Новіцька М. Музично-просвітницька діяльність хорового товариства «Тернопільський Боян» у 20-х-30-х роках ХХ ст. // Молодь і ринок. 2011. №10(81). С. 135.
6. «І»: незалежний культурологічний часопис», 2010, № 63: Тернопіль. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Електронні дані. Тернопіль: 2010. Режим доступу: http://www.ji.lviv.ua/n63texts/bojunc_muz_zhyttya.htm
7. Медведик П. Тернопільський «Боян». До 90-річчя його заснування // Тернопіль. 1991. Ч. 1. С. 59
8. Місько Г. Хоровий рух на Тернопільщині першої половини ХХ століття як важливий чинник професіоналізації музичного мистецтва краю // Молодь і ринок. 2012. № 10. С. 141-145
9. Савка Б. Копичинці. Мандрівка через століття (Історичний нарис) // Тернопіль: Джура, 2001. 580 с.

Рижак Дмитро

Науковий керівник – доц. Мацішина З.А.

ЕПІЧНИЙ ПЕЙЗАЖ, ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ЖАНРУ

Перш ніж розкривати епічний пейзаж, варто розповісти про самий жанр в цілому.

Психологічний аспект в епічному пейзажі, це перш за все, як живописне полотно сприймає глядач, «Пейзаж створює психологічний настрій сприйняття тексту, допомагає розкрити внутрішній стан героїв, підготувати читача до зміни в їхньому житті. Показовий в цьому сенсі «чуттєвий пейзаж» сентименталізму. [5, с.5]». На який елемент твору він звертає увагу. В епічному, або просторовому пейзажі важливим є те, щоб глядач, котрий споглядає живописний твір, бачив композицію в загальному не особливо звертаючи увагу на конкретних елементах твору. Якщо скажімо на картині зображений багатоплановий пейзаж з використанням елементів природи, метеорологічної особливостей та елементу буття людини, то кожен з тих елементів не мусить суперечити один одному.

Художники які працювали та працюють в жанрі епічного пейзажу: С.І. Васильківський, П. Бас, Д. Шайнога, Ю.Б. Левітан, А.І. Куїнджі, М.К. Пимоненко, І.І. Шишкін, І. Драган, М. Ворончак, З. Шолтас тощо.

Пейзаж, як самостійний вид жанру в мистецтві появився відносно недавно.

В Європейському мистецтві цей жанр з'являється у XVII столітті, до цього моменту він відігравав роль заднього плану на сюжетно-історичних полотнах. А вже в XIX столітті стає найбільш популярним серед інших жанрів мистецтва. Все завдяки поширенню такого явища у мистецтві, к пленер. Пленер, це створення миттєвих етюдів з природи, на природі.

Появився пленер на початку XIX століття в Англії, завдяки двом художникам, Джону Констеблю та Ричарду Парксу Бонінгтону. Отримує велику популярність у Франції в середині XIX століття. Слово походить від французького «en plein air», що означає – на відкритому повітрі. Головна роль пленеру, перш за все передати момент стану природи, який помітив художник. Пленер позначає все багатство зміни кольору природи на картині митця, що зумовлений дією сонячного світла і атмосфери. Сам предмет чітко не прописується, майже не виражається в конкретних силуетах, або майже пропадає. Наприклад, візьмемо один з етюдів, французького художника-імпресіоніста Клода Моне, «Жабник» і поспробуємо її проаналізувати.

«Жабник» (іл.1) у Франції називали невеликі кафе на воді, які зв'язували з берегом невеликі мости. При першому погляді ми можемо зрозуміти, що для Моне, при створення даної роботи, люди не являлись головним персонажем сюжету. Він надавав перевагу природі.

Люди на картині митця, це лише майже силуетні постаті, які якимось взаємодіють один з одним. Для нас більш цікавішим стає споглядання навколишнього довкілля, відблиск сонця, який потрапляє на крону дерев та воду. Довкілля на картинах моне переважно більш блискуча, чим вона являлась на справді. На полотні «Жабник» ми також можемо споглядати цей ефект. Художник з неймовірним колоритом передав світло, котре відбивається від води.

Епічний пейзаж, як один із видів жанру пейзажу, в своїй основі передбачає перш за все передачу багатоплановості простору. Цей вид пейзажу може відігравати, як і головну роль так і другорядну, слугуючи лише елементом композиції на картині, що зображений на дальніх планах. До виду епічного пейзажу, у своїх творах звертались художники різних епох та національностей. «Зображення природи на художньому тексті не є випадковим, воно взаємодіє з іншими видами зображення предметного світу, із зображенням персонажів, їх внутрішнього